C/2025/110

10.1.2025

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Ravnanje z radioaktivnimi odpadki: vidik civilne družbe

(mnenje na lastno pobudo)

TEN/842

(C/2025/110)

Poročevalka: **Alena MASTANTUONO**

Soporočevalec: **Christophe QUAREZ**

Svetovalka	Meritxell MARTELL LAMOLLA (za poročevalko)
Sklep plenarne skupščine	31. 5. 2024
Pravna podlaga	člen 52(2) Poslovnika
Pristojnost	strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	26. 9. 2024
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	23. 10. 2024
Plenarno zasedanje št.	591
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	172/6/0

1. Sklepi in priporočila

1.1 Direktiva Sveta 2011/70/Euratom ([1]) o odgovornem in varnem ravnanju z izrabljenim gorivom in radioaktivnimi odpadki (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o radioaktivnih odpadkih) je bila jasen korak naprej, saj je določila minimalne standarde za načrtovanje in ravnanje z radioaktivnimi odpadki v državah članicah EU. EESO izraža zadovoljstvo, da imajo vse države članice vzpostavljene nacionalne programe, ugotavlja pa, da se direktiva v državah članicah uporablja neenakomerno, zaradi česar podatkov ni mogoče primerjati, v nekaterih državah članicah pa je civilna družba slabo vključena v ravnanje z radioaktivnimi odpadki.

1.2 Ker se bo letna količina novih radioaktivnih odpadkov v naslednjem desetletju in pozneje še povečevala, bi morale države članice na vseh področjih ravnanja z radioaktivnimi odpadki spodbujati vključujoče sodelovanje s civilno družbo, odprtost in preglednost, tudi v odnosu s skupnostmi, pri katerih se ti odpadki shranjujejo, in tistih, ki jih to zanima. Sredstva, ki so na voljo, bi bilo treba uporabiti za spodbujanje skupin civilne družbe, zlasti lokalnih skupnosti blizu jedrskih objektov, k neodvisnemu sodelovanju v projektih in študijah za oceno praks sodelovanja in preglednosti pri ravnanju z radioaktivnimi odpadki.

1.3 EESO poziva države članice, naj zagotovijo spremljanje okolja, javnega zdravja in socialno-ekonomskega razvoja na območjih v okolici obratov za ravnanje z radioaktivnimi odpadki ter redno objavo podatkov o tem.

([1]) Direktiva Sveta 2011/70/Euratom z dne 19. julija 2011 o vzpostavitvi okvira Skupnosti za odgovorno in varno ravnanje z izrabljenim gorivom in radioaktivnimi odpadki (UL L 199, 2.8.2011, str. 48).

1.4 EESO poudarja zaskrbljenost, ker v večini držav ni jasnega napredka glede odlaganja izrabljenega goriva in visokoradioaktivnih odpadkov ter glede datumov začetka obratovanja odlagališč, ki je v večini držav načrtovan med letoma 2050 in 2070, v nekaterih pa še kasneje. Podaljšanje skladiščenja visokoradioaktivnih odpadkov za več kot stoletje bo povečalo tveganja in stroške in bo breme za prihodnje generacije. EESO odločno spodbuja države članice, naj opredelijo in izvajajo trajne rešitve za odlaganje odpadkov ter sodelujejo pri skupnih rešitvah, ob tem pa vedno iščejo tudi možnosti za predelavo, da bi s strategijami krožnega gospodarstva čim bolj zmanjšali količino odpadkov za odlaganje. Za prevzem odgovornosti in nepuščanje bremena prihodnjim generacijam sta potrebna obsežen dialog in upoštevanje različnih vidikov v projektu ravnanja z radioaktivnimi odpadki.

1.5 Da bi zmanjšali količino radioaktivnih odpadkov, bi bilo treba začeti široko javno razpravo o prednostih, slabostih in razpoložljivosti relevantnih tehnologij za predelavo, kot sta ponovna obdelava in transmutacija, da bi civilna družba pridobila celovito sliko in razumela vse argumente za in proti. To vključuje tudi dialog o novih obratih, ki bi proizvajali radioaktivne odpadke.

1.6 Države članice bi morale zagotoviti, da se pri oceni stroškov razgradnje in ravnanja z radioaktivnimi odpadki in izrabljenim gorivom upošteva povečanje stroškov skozi čas in da finančna sredstva zadostujejo za kritje dejanskih stroškov. EESO predlaga, naj države članice izboljšajo uporabo ključnih kazalnikov uspešnosti pri spremljanju napredka pri izvajanju direktive in poročanju o njem.

1.7 EESO poziva države članice, naj prevzamejo vso svojo odgovornost, da prihodnjim generacijam ne bi naložile bremena predelave jedrskih odpadkov, ne glede na njihovo naravo, življenjsko dobo ali stopnjo nevarnosti. Razvoj skupnih rešitev, ki med drugim vključujejo večnacionalna odlagališča radioaktivnih odpadkov, bi lahko bil v interesu nekaterih držav članic EU, zlasti tistih z majhnimi ali srednjimi količinami odpadkov. EESO poziva države članice EU, naj preučijo možnosti za izvedbo takšnih skupnih rešitev pred odlaganjem in za odlaganje.

1.8 EESO meni, da je treba raziskave in razvoj na področju ravnanja z radioaktivnimi odpadki obravnavati celostno in interdisciplinarno. Da bi zagotovili boljše razumevanje in učinkovit odgovor na pričakovanja, potrebe in pomisleke družbe v zvezi z ravnanjem z radioaktivnimi odpadki, bi morala evropski skupni program za ravnanje z radioaktivnimi odpadki (EURAD) in tehnološka platforma za odlaganje radioaktivnih odpadkov v geološke formacije (IGD-TP) sodelovati s platformo SHARE (družbene in humanistične vede pri raziskavah o ionizirajočem sevanju) in predstavniki organizacij civilne družbe na čim bolj vključujoč način. Poleg tega bi bilo treba finančna sredstva dodeljevati tako, da bodo zainteresirane lokalne in nacionalne organizacije civilne družbe ustrezno vključene v ta program.

1.9 EESO poudarja, da je treba še naprej podpirati izobraževanje in usposabljanje strokovnjakov in znanstvenikov na področju ravnanja z radioaktivnimi odpadki. Poleg tega bi bilo treba za izboljšanje zdravja in varnosti ter zaščito delavcev za izvajanje različnih nalog ravnanja z radioaktivnimi odpadki razviti in uporabljati inovativna orodja, kot so računalniško nadzorovani roboti.

2. **Ozadje mnenja**

2.1 V vseh državah članicah EU nastajajo radioaktivni odpadki, bodisi pri proizvodnji električne energije v jedrskih elektrarnah in razgradnji jedrskih objektov bodisi pri uporabi radioaktivnih snovi, ki ni povezana z energijo, tj. v medicini, raziskavah, industriji in kmetijstvu. Zaradi varnosti je treba nekatere od teh odpadkov zadržati in izolirati od ljudi in življenjskega okolja več tisoč let.

2.2 Države članice EU uporabljajo različne sisteme razvrščanja radioaktivnih odpadkov. Za namene sestave popisa na ravni EU in za primerljivost količin med državami članicami je bil izbran splošni varnostni standard GSG-1, klasifikacija Mednarodne agencije za jedrsko energijo ([2]). Na splošno se radioaktivni odpadki glede na stopnjo radioaktivnosti razvrščajo v:

— visokoradioaktivne odpadke, kamor spadajo izrabljeno gorivo, odstranjeno iz reaktorjev, in ostanki njegove predelave. Te odpadke je treba odlagati v globokih in stabilnih geoloških formacijah več sto metrov pod površjem ali še globlje;

([2]) Klasifikacija radioaktivnih odpadkov, Varnostni standardi IAEA št. GSG-1, 2009, Dunaj.

— srednjeradioaktivne odpadke, ki jih je treba odlagati v globini od nekaj deset metrov do nekaj sto metrov;

— nizkoradioaktivne odpadke z razmeroma nizko stopnjo radioaktivnosti, ki jih je mogoče odlagati blizu površja. Na svetovni ravni ta vrsta odpadkov predstavlja 90 % količine, a le 1 % radioaktivnosti vseh radioaktivnih odpadkov.

Nizko- in zelo nizkoradioaktivni odpadki obsegajo 90,7 % skupne količine odpadkov, srednjeradioaktivni odpadki 9,1 %, visokoradioaktivni odpadki pa 0,2 %. Zadnji dve skupini predstavljata več kot 90 % skupne radioaktivnosti ([3]). V EU je bil dosežen napredek pri varnem odstranjevanju nizkoradioaktivnih odpadkov. Vendar v večini držav članic EU ni dolgoročnih rešitev za ravnanje s srednjeradioaktivnimi odpadki, visokoradioaktivnimi odpadki in izrabljenim gorivom. Države članice se poslužujejo skladiščenja radioaktivnih odpadkov v upanju na inovativne rešitve.

2.3 Skupna količina radioaktivnih odpadkov v EU ob koncu leta 2019 je bila ocenjena na 2 334 000 m^3. Približno 66 % teh odpadkov je bilo že na odlagališčih, 34 % pa jih je bilo še vedno v skladišču in jih bo treba obravnavati v prihodnosti. Izrabljeno gorivo se skladišči do odlaganja ali predelave, odvisno od strategije posameznih držav članic glede ravnanja z radioaktivnimi odpadki. Trenutne napovedi ocene količin segajo do leta 2030 in niso popolne, saj nekateri podatki manjkajo, načrti držav članic glede novih objektov ali podaljšanj življenjske dobe pa niso upoštevani.

2.4 Zaradi načrtovanih zaustavitev, razgradenj in postavitev novih jedrskih objektov v različnih evropskih državah se bo letna stopnja nastajanja odpadkov v naslednjih desetletjih znatno povečala. Čeprav podatki, ki so bili sporočeni Komisiji ali jih je sporočila Komisija, jasno kažejo na povečanje nastajanja odpadkov v naslednjem desetletju in v prihodnosti, napovedi še niso dovolj zanesljive za opredelitev potreb ter usklajeno in pregledno pripravo načrtov.

2.5 Več držav članic mora izrabljeno gorivo dolgo skladiščiti bodisi zaradi trenutnega pomanjkanja odlagališč bodisi zaradi omejene predelave, ki bi jim omogočila recikliranje cepljivih snovi in zmanjšanje količine visokoradioaktivnih odpadkov. V ta namen se gradijo začasna skladišča zunaj reaktorjev, bodisi na območju jedrske elektrarne bodisi zunaj nje. Da bi zmanjšali količino radioaktivnih odpadkov, bi bilo treba začeti široko javno razpravo o prednostih in slabostih ter razpoložljivosti tehnologij za predelavo, kot sta ponovna obdelava in transmutacija, da bi civilna družba pridobila celovito sliko in razumela vse argumente za in proti. To vključuje tudi dialog o novih obratih, ki bi proizvajali radioaktivne odpadke.

2.6 Cilj Direktive o odgovornem in varnem ravnanju z izrabljenim gorivom in radioaktivnimi odpadki je zagotoviti odgovorno in varno ravnanje z izrabljenim gorivom in radioaktivnimi odpadki, „da bi se preprečilo ustvarjanje prevelikih bremen za prihodnje generacije“. V ta namen morajo države članice vzpostaviti nacionalni zakonodajni, regulativni in organizacijski okvir, ki bo vključeval sprejetje nacionalnega programa za ravnanje s temi materiali, zagotavljanje zdravja, varnosti in zaščite ljudi ter varstvo okolja. Mednarodne zaveze pod okriljem IAEA vsebujejo zahteve za zagotovitev varnega ravnanja z vsemi radioaktivnimi odpadki za prihodnje generacije.

2.7 V skladu s členom 10(2) Direktive o radioaktivnih odpadkih morajo države članice javnosti v potrebnem obsegu zagotoviti možnost dejanskega sodelovanja v postopku odločanja o ravnanju z izrabljenim gorivom in radioaktivnimi odpadki v skladu z nacionalno zakonodajo in mednarodnimi obveznostmi. Ta določba se v nekaterih državah članicah uporablja neenakomerno.

2.8 Države ravnajo z radioaktivnimi odpadki različno. Medtem ko ima večina držav članic EU odlagališča blizu površja in srednje globoka odlagališča za varno odlaganje zelo nizko-, nizko- in srednjeradioaktivnih odpadkov, so do zdaj samo Finska, Francija in Švedska določile lokacije za odlaganje izrabljenega goriva in visokoradioaktivnih odpadkov v globokih geoloških formacijah. Prvo globoko geološko odlagališče na Finskem bo verjetno zaživelo do leta 2025, nato pa še v Franciji in na Švedskem, predvidoma po letu 2035, po letu 2050 pa predvidoma še v Nemčiji in Belgiji. Druge države članice pravijo, da potrebujejo veliko več časa za takšna odlagališča. Na primer: Španija do leta 2060, Češka in Slovaška do leta 2065, Nizozemska pa ne pred letom 2130 ([4]).

([3]) IAEA (2022), *Status and trends in spent fuel and radioactive waste management* (Stanje in trendi ravnanja z izrabljenim gorivom in radioaktivnimi odpadki), IAEA Nuclear Energy Series št. NW-T-1.14.

([4]) COM(2024) 197 final.

2.9 V večini držav se pri razvoju dolgoročnih rešitev za ravnanje s srednje- in visokoradioaktivnimi odpadki zelo zamuja, predvsem zaradi neukrepanja na politični ravni in nasprotovanja družbe. Te zamude pri civilni družbi vzbujajo pomisleke glede varnosti in zmogljivosti skladiščenja obstoječih radioaktivnih odpadkov in odpadkov, nastalih v prihodnosti.

2.10 Države članice morajo v svojih nacionalnih poročilih predložiti oceno izvajanja Direktive o radioaktivnih odpadkih. Komisija v svojem zadnjem poročilu o napredku ([5]) meni, da je bilo do zdaj ravnanje z radioaktivnimi odpadki in izrabljenim gorivom v EU varno. V poročilu o napredku se zatrjuje, da so v vseh državah EU vzpostavljeni nacionalni programi na splošno pregledno in participativno. Poleg tega pa se ugotavlja, da številne države članice še niso opredelile svojih politik za dolgoročno ravnanje z lastnimi radioaktivnimi odpadki, zlasti srednje- in visokoradioaktivnimi. Še več, nekateri nacionalni programi nimajo dovolj ambicioznih ciljev, temveč so predvidena dolga obdobja izvajanja, kar bi obremenilo prihodnje generacije. Glavni odprti vprašanji sta nadzor in financiranje programov. Komisija meni, da bi morale države članice pospešiti preglede in posodobitve svojih nacionalnih programov, pri tem pa upoštevati rezultate samoocenjevanja in mednarodnih medsebojnih strokovnih pregledov.

2.11 EU in njenih 27 držav članic so vse pogodbenice Aarhuške konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah. Ta mednarodni sporazum o okoljski demokraciji zagotavlja javnosti tri ključne pravice v zvezi z okoljskimi vprašanji. Na ravni EU Direktiva o dostopu javnosti do informacij o okolju (2003/4/ES) ([6]) in Direktiva o sodelovanju javnosti (2003/35/ES) ([7]) vključujeta določbe o dostopu do pravnega varstva. Določbe Aarhuške konvencije in direktiv EU se v celoti uporabljajo za jedrske dejavnosti, vključno z ravnanjem z radioaktivnimi odpadki. Javnost se običajno vključi, ko gre za določanje lokacij odlagališč.

2.12 Države članice uporabljajo različne sisteme razvrščanja radioaktivnih odpadkov na podlagi razmer, značilnih za njihovo državo, pri čemer ne upoštevajo natančno priporočila Komisije, še vedno pa spoštujejo Direktivo Sveta 2011/70/Euratom o vzpostavitvi okvira Skupnosti za odgovorno in varno ravnanje z izrabljenim gorivom in radioaktivnimi odpadki. Te razlike bi lahko povzročile težave pri komuniciranju v zvezi z enako vrsto odpadkov, ki pa se v različnih državah članicah različno obdelujejo ali odstranjujejo, pa tudi pri čezmejnem sodelovanju med državami članicami ([8]).

3. **Splošne ugotovitve**

3.1 EESO poudarja pomen, ki ga ima za družbo raznolika vloga jedrske znanosti in tehnologije v pomembnih sektorjih (npr. v medicini, raziskavah, kmetijstvu in industriji), kar je odločilno za strateško avtonomijo EU, vodilni položaj v industriji, raziskave, izobraževanje in ustvarjanje delovnih mest. Radioaktivni odpadki in izrabljeno gorivo predstavljajo sicer le majhen delež vseh nevarnih odpadkov, vendar je za varovanje zdravja ljudi in okolja potreben celosten pristop k ravnanju z radioaktivnimi odpadki.

3.2 Zagotavljanje najvišje ravni jedrske varnosti in varstva pred sevanjem pri razgradnji jedrskih elektrarn v skladu z omenjenimi direktivami EU je zato ključnega pomena. EESO poudarja, da je treba spoštovati pravni okvir, ki določa najvišje varnostne standarde za delavce, ki ravnajo z radioaktivnimi odpadki. Varnost delavcev, ljudi in okolja je prednostno vprašanje, regulativni organ pa je v številnih državah pomemben vir informacij in strokovnega znanja o varnosti ravnanja z radioaktivnimi odpadki s strani izvajalske organizacije. EESO podpira dejavnosti skupine evropskih regulatorjev za jedrsko varnost, namenjene izboljšanju preglednosti na področju jedrske varnosti v državah članicah.

([5]) COM(2024) 197 final.

([6]) Direktiva 2003/4/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2003 o dostopu javnosti do informacij o okolju in o razveljavitvi Direktive Sveta 90/313/EGS (UL L 41, 14.2.2003, str. 26).

([7]) Direktiva 2003/35/ES evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. maja 2003 o sodelovanju javnosti pri sestavi nekaterih načrtov in programov v zvezi z okoljem in o spremembi direktiv Sveta 85/337/EGS in 96/61/ES glede sodelovanja javnosti in dostopa do sodišč (UL L 156, 25.6.2003, str. 17).

([8]) IDOM Consulting in BGE TECHNOLOGY (2022), *Study on radioactive waste classification schemes in the European Union* (Študija o sistemih razvrščanja radioaktivnih odpadkov v Evropski uniji), končno poročilo, ENER/2021/NUCL/SI2.853676.

3.3 EESO poudarja zaskrbljenost, ker v večini držav ni jasnega napredka glede odlaganja izrabljenega goriva in visokoradioaktivnih odpadkov ter glede datumov začetka obratovanja odlagališč, ki je v večini držav načrtovan med letoma 2050 in 2070, v nekaterih pa še kasneje. Skladiščenje visokoradioaktivnih odpadkov za več kot stoletje bo povečalo tveganja in stroške in bo breme za prihodnje generacije. EESO odločno spodbuja države članice, naj opredelijo in izvajajo trajne rešitve za odlaganje odpadkov ter sodelujejo pri skupnih rešitvah, ob tem pa vedno iščejo tudi možnosti za predelavo. Za prevzem odgovornosti in nepuščanje bremena prihodnjim generacijam sta potrebna obsežen dialog in upoštevanje različnih vidikov v projektu ravnanja z radioaktivnimi odpadki.

3.4 Glede na napoved povečanja količine odpadkov EESO priporoča, naj države članice vlagajo v raziskave in razvoj, da bi se surovine v čim večji meri reciklirale. Po podatkih IAEA se lahko reciklira do 96 % izrabljenega goriva, kar pomeni, da bi bilo za obratovanje jedrskih elektrarn potrebnega manj naravnega urana ([9]).

3.5 Pregledno dvosmerno komuniciranje vseh akterjev v zvezi z ravnanjem z radioaktivnimi odpadki je ključnega pomena za vzpostavitev zaupanja in podporo bolj informiranemu odločanju. EESO poziva, naj se ustvarijo potrebni pogoji za izboljšan in učinkovit dialog med predstavniki civilne družbe ter tradicionalnimi javnimi in zasebnimi deležniki na področju ravnanja z radioaktivnimi odpadki v vseh državah članicah. Poziva tudi k večji preglednosti vseh udeleženih akterjev, tj. virov financiranja za subjekte, vključene v svetovanje in upravno strukturo. Organizacij civilne družbe, ki sodelujejo pri ravnanju z radioaktivnimi odpadki, ne bi smel neposredno financirati subjekt, ki onesnažuje okolje, odgovoren za ravnanje z radioaktivnimi odpadki, temveč neodvisni skrbniški sklad ali drug subjekt, s čimer bi bila zagotovljena objektivnost.

3.6 Postopek odločanja v zvezi z izrabljenim gorivom in ravnanjem z radioaktivnimi odpadki zahteva participativni proces, ki upošteva informirana mnenja civilne družbe po temeljitem posvetovanju. Pregleden dialog z lokalnimi skupnostmi, organizacijami civilne družbe in mediji v zgodnji fazi postopka odločanja je še vedno zelo pomemben za krepitev zaupanja v institucije, odgovorne za ravnanje z radioaktivnimi odpadki, in v postopek odločanja. S takšnim dialogom se lažje odpravljajo dvomi in pomisleki, hkrati pa obvešča o socialno-ekonomskih učinkih in učinkih na zaposlovanje, povezanih s projektom gradnje odlagališč radioaktivnih odpadkov.

3.7 Načelo „onesnaževalec plača“ ustvarja pravno obveznost za proizvajalce izrabljenega goriva in odpadkov, da krijejo stroške ravnanja z radioaktivnimi odpadki. Vendar omejene informacije o razpoložljivih sredstvih za izvajanje nacionalnih programov povzročajo zaskrbljenost glede pravočasnega izvajanja načrtov za ravnanje z radioaktivnimi odpadki in izrabljenim gorivom. V procesu razvoja in uporabe novih tehnologij, kot so napredni modularni reaktorji in mali modularni reaktorji, bi morale biti že v zgodnji fazi znane podrobnosti v zvezi z ravnanjem z odpadki in finančnimi vidiki, povezanimi z delovanjem ves čas njihove življenjske dobe, pa tudi stroški razgradnje.

3.8 Sedanje prakse sodelovanja na področju ravnanja z radioaktivnimi odpadki v večini držav članic EU vključujejo lokalne odbore za informiranje, lokalne odbore za varnost, združenja lokalnih uprav in partnerstva skupnosti, katerih naloga je zbiranje informacij o projektu, organizacija širših razprav z javnostjo ter spremljanje in nadzor različnih vidikov zadevnega objekta, npr. prevoz in skladiščenje. EESO priporoča, naj države članice poročajo o dejanskih praksah sodelovanja javnosti v postopku odločanja o ravnanju z odpadki in o izvajanju preglednosti.

3.9 Število usposobljenega osebja, potrebnega za varno in učinkovito ravnanje z radioaktivnimi odpadki in njihovo odlaganje v Evropi, se bo v prihodnjih letih povečalo. Razvoj in vzdrževanje strokovnega znanja in spretnosti ter izobraževanje in usposabljanje osebja na področju ravnanja z radioaktivnimi odpadki ostajata izziv za številne države. Ključnega pomena je, da se še naprej podpira izobraževanje in usposabljanje strokovnjakov in znanstvenikov na področju ravnanja z radioaktivnimi odpadki in da se poudari, da bi morali ravnanje z radioaktivnimi odpadki obravnavati kot „družbeno-tehnični“ izziv in predlagati „družbeno-tehnične pristope“ k radioaktivnim odpadkom. Poleg tega bi bilo treba za izboljšanje zdravja in varnosti ter zaščito delavcev za izvajanje različnih nalog ravnanja z radioaktivnimi odpadki razviti in uporabljati inovativna orodja, kot so računalniško nadzorovani roboti.

([9]) IAEA (2019), *Management of Spent Fuel from Nuclear Power Reactors – Learning from the Past, Enabling the Future*, IAEA Bulletin, Dunaj.

3.10 EESO v skladu z obveznostmi iz člena 3(2), (3) in (4) Aarhuške konvencije predlaga, da se zagotovijo sredstva za okrepitev sodelovanja civilne družbe pri ravnanju z radioaktivnimi odpadki, tudi pri prihodnjih raziskavah in usposabljanju. S povezovanjem družbenih stališč se lahko spodbudijo inovacije na področju varnega ravnanja z radioaktivnimi odpadki, upravljanja znanja, spremljanja ter oblikovanja in izvajanja jedrskih tehnologij, ki so nujen del znanstvenega in tehničnega procesa, poleg tega pa se lahko zagotovi pošten in socialno pravičen prehod na podnebno nevtralnost.

3.11 EESO poziva Evropsko komisijo, naj sistematično spremlja, v kolikšni meri v državah članicah dejansko poteka dialog in interakcija med nacionalno in regionalno ravnjo upravljanja ter lokalno ravnjo, pa tudi z organizacijami civilne družbe, vključno z lokalnimi skupnostmi. Na podlagi takšnega spremljanja bi lahko po potrebi nastala ocena, da se pojasni vloga sodelovanja javnosti v različnih fazah političnega odločanja in spodbudi boljše usklajevanje med nacionalno, regionalno in lokalno ravnjo, zlasti pri vprašanjih lokacije, kjer so lokalni interesi vsekakor pomembni.

3.12 Razvoj skupnih rešitev, kot so večnacionalna odlagališča radioaktivnih odpadkov, bi lahko bil zanimiv za nekatere države članice EU, zlasti tiste z majhnimi ali srednjimi količinami odpadkov. Vendar je njihova izvedljivost odvisna od več različnih vidikov, med drugim od pomislekov civilne družbe.

4. **Posebne ugotovitve**

4.1 EESO podpira usklajena prizadevanja za raziskave na tehničnem in znanstvenem področju, npr. EURAD, in delo IGD-TP, da se omogoči pravočasno odprtje varnih globokih odlagališč v geoloških formacijah v Evropi in spodbuja k medsebojnemu razumevanju med državami članicami. Pomanjkanje dejanske vključenosti civilne družbe v ta prizadevanja za raziskave odraža težnjo izvajalcev, regulativnih organov in tehnično-znanstvenega osebja, da glede ravnanja z radioaktivnimi odpadki ne upoštevajo predstavnikov družbe, kot so osebe v skupnostih na potencialnih lokacijah, ki imajo ustrezno znanje in se zanimajo za sodelovanje v tehnični razpravi. Dejavno sodelovanje deležnikov iz lokalnih skupnosti, na katere vplivajo odlagališča in skladišča, prek participativnih postopkov in struktur je ključnega pomena za ustvarjanje občutka skupne odgovornosti v procesu.

4.2 EESO poziva k uporabi ustreznih ključnih kazalnikov uspešnosti za spremljanje napredka pri izvajanju Direktive o radioaktivnih odpadkih, zlasti v naslednjem ciklu poročanja. Ključni kazalniki uspešnosti niso bistveni le za poročanje Evropski komisiji vsaka tri leta, temveč so tudi koristen mehanizem, s katerim se javnosti zagotavlja preglednost.

V Bruslju, 23. oktobra 2024

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Oliver RÖPKE